

51-Itamar Even Zohar'ın çoğuldizge kuramı ışığında Ahmed Saadavi'nin "Frankenstein Bağdat'ta" adlı eseri'nin incelenmesi

Tuba CANSIZ¹

Zeynep ARKAN²

APA: Cansız, T. & Arkan, Z. (2022). Itamar Even Zohar'ın çoğuldizge kuramı ışığında Ahmed Saadavi'nin "Frankenstein Bağdat'ta" adlı eseri'nin incelenmesi. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (26), 841-854. DOI: 10.29000/rumelide.1074110.

Öz

20.yy'ın başlarında, çeviriye ilişkin görüşler ve çalışmalar aracılığıyla çeviri, dilbiliminden ayrılarak bağımsız bir bilim dalı haline gelmiş ve çeviri biliminin kuramsal temeli atılmaya başlanmıştır. Çeviri bilim odaklı yaklaşımların gündeme geldiği bu dönem çalışmalarında ekinel dizge ve erek odaklı kuramların yoğun ilgi görmesiyle çeviri ediminde yeni çalışma alanları meydana gelmiştir. Çevirinin kaynak kültürün aksine erek kültürün bir gerçeği olduğunu kabul gören betimleyici çeviri bilim çalışmalarının ortaya çıkmasında erek odaklı yaklaşımlar etkili olmuştur. Betimleyici çeviri kuramı alanında çalışmalar yapan kuramcılar arasında; Itamar Even Zohar, James Holmes ve Gideon Toury bulunmaktadır. Bu çalışmada da 2018 Arap Kurgu ve Fransa Büyük Fantestik Kurgu Ödülüne layık görülen Ahmed Saadavi'nin *Frankenstein Bağdat'ta* adlı eseri'nin Türkçe çevirisinden seçilen kesitler, betimleyici çeviri kuramcılarında Itamar Even-Zohar'ın "çoğul dizge kuramı" ışığında incelenmiştir. Araştırma yorumlayıcı paradigmayı esas almakta ve nitel araştırma yöntemine dayanmaktadır. Çalışmada başvuru olan Ahmed Saadavi'nin *Frankenstein Bağdat'ta* adlı eserinin araştırmanın odak noktasını oluşturan Itamar Even- Zohar'ın "*Çoğul Dizge Kuramı*" bağlamında incelenmesi ile nitel çalışma desenlerinden biri olan durum çalışması kullanılmıştır. Çalışma kapsamında elde edilen veriler doküman analizi tekniği ile toplanmış ve betimleyici analiz yöntemi ile incelenmiştir. Ulaşılan bulgular kuram kapsamında "kabul edilebilir" ve "yeterli" çeviri kavramları ile değerlendirilmiştir. Bu bağlamda çevirmenin her iki kültürde de kullanılan ifadeleri birebir çevirerek yeterli bir çeviri, kaynak kültürde bulunan fakat erek kültürde bulunmayan ifadeleri ise erek kültürde kullanılan yaygın ifade ve kullanışları ile aktararak kabul edilebilir çeviri yapmış olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu çerçevede çalışma yapmak isteyenlere kaynak eserin diğer dillere yapılmış çevirilerinin araştırılması ve çalışmada kullanılan kuramın ele alınmamış diğer kategorisinin incelenmesi önerilmiştir.

Anahtar kelimeler: Çeviri bilim, Arapça, Arap Edebiyatı, Çoğul Dizge Kuramı, Itamar Even Zohar

The investigation of Ahmed Saadavi's "Frankenstein in Bagdat" in the light of the "Plural String Theory" of Itamar Even-Zohar

Abstract

At the beginning of the 20th century, translation became an independent discipline as it was separated from linguistics. The theoretical foundation of translation studies began to be laid through

¹ YL Öğrencisi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Mütercim Tercümanlık Bölümü ABD (Ankara, Türkiye), tuba.cansiz@hbv.edu.tr, ORCID ID: 0000-0003-1018-6155 [Araştırma makalesi, Makale kayıt tarihi: 23.12.2021-kabul tarihi: 20.02.2022; DOI: 10.29000/rumelide.1074110]

² Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Mütercim Tercümanlık Bölümü ABD (Ankara, Türkiye), zeynep.arkan@hbv.edu.tr, ORCID ID: 0000-0003-0534-186X

opinions and studies on translation. In this period, when translation studies-oriented approaches came to the fore, new fields of study emerged in the act of translation, with the cultural system and target-oriented theories attracting significant attention. Target-oriented approaches have been influential in the emergence of descriptive translation studies, which accept that translation is a fact of the target culture, unlike the source culture. Among the theorists studying descriptive translation theory are Itamar Even Zohar, James Holmes and Gideon Toury. In this study, selected sections from the Turkish translation of Ahmed Saadavi's *Frankenstein in Baghdad*, which was awarded the 2018 Arab Fiction and France Great Fantasy Fiction Awards, were examined in the light of the "plural string theory" of Itamar Even-Zohar, one of the descriptive translation theorists. The research is based on the interpretative paradigm and the qualitative research method. The case study, one of the qualitative study patterns, was used by examining Ahmed Saadavi's work called *Frankenstein in Baghdad*, which is the focus of the study in the context of the plural system theory of Itamar Even-Zohar. The data obtained within the scope of the study were collected through document analysis technique and examined by descriptive analysis method. The findings were evaluated with the concepts of "acceptable" and "adequate" translation within the scope of the theory. In this context, it was concluded that the translator did an adequate translation by translating the expressions used in both cultures and an acceptable translation by transferring the expressions found in the source culture but not in the target culture with the everyday expressions and usages in the target culture. In this context, it is recommended to investigate the translation of the source work into other languages and examine the other category of the theory used in the study, which has not been addressed.

Keywords: Translation, Arabic, Arabic Literature, Plural String Theory, Itamar Even Zohar

Introduction:

Translation has gone through different stages with many opinions and comments written about it throughout its history and has become a discipline by being theorized over time. During the Romantic period, which is one of the aforementioned historical phases, several studies were carried out on translation. Descriptive translation studies are among these studies. Some critical people such as Itamar Even Zohar, James Holmes, and Gideon Toury studied this view, emphasizing the importance of the target system and culture. Itamar was at the forefront of the studies called "Plural System Theory" put forward by Even Zohar and pioneered the studies of other theorists. Thanks to the abovementioned theory, translation theory was positioned in a dynamic system for the first time. With the plural system theory, it was accepted that translation should be viewed from historical and social perspectives (Yoldaş, 2016).

The aim of the study

This study aims to examine the transfer of Ahmed Saadavi's *Frankenstein in Baghdad*, which brought a breath of fresh air to modern Arabic literature with its fantastic interpretation and assess the translation by Süleyman Şahin into the target language, in the context of Itamar Even-Zohar's position in his theory and translation methods. In this manner, selected sections from the Turkish translation of Ahmed Saadavi's *Frankenstein in Baghdad*, which was awarded the 2018 Arab Fiction and France Great Fantasy Fiction Awards, were analyzed in the light of "Plural String Theory" of Itamar Even-Zohar, one of the descriptive translation theorists.

Adres
RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi
Osmanağa Mahallesi, Mürver Çiçeği Sokak, No:14/8
Kadıköy - İSTANBUL / TÜRKİYE 34714
e-posta: editor@rumelide.com
tel: +90 505 7958124, +90 216 773 0 616

Address
RumeliDE Journal of Language and Literature Studies
Osmanağa Mahallesi, Mürver Çiçeği Sokak, No:14/8
Kadıköy - ISTANBUL / TURKEY 34714
e-mail: editor@rumelide.com,
phone: +90 505 7958124, +90 216 773 0 616

As part of the theory in question, the article titled "Examination of Sayings, Idioms, Proverbs and Manis in the Light of Plural System Theory in the Arabic Translation of Ahmet Hamdi Tanpınar's Novel named Huzur" penned by Murat Özcan- Arife Eray and "The Analysis of "The Devil in Us" by Sabahattin Ali in the Light of Plural String Theory" by Lokman Tanrıku contributed to the field. In the articles in question, the novels of prominent authors in Turkish literature were examined, and the translations made from the source language, Turkish, into the target languages were evaluated. This study differs from other studies because a novel belonging to Arabic literature is discussed and evaluated within the framework of the theory selected and the context of location and methods.

Method

The basis of this study is based on the interpretative paradigm, and the research was designed with the qualitative research method. In this regard, within the scope of the study, one of the qualitative research designs, conceptual literature study, was preferred as Ahmed Saadavi's work *Frankenstein is in Baghdad* and the translation of Itamar Even - Zohar by Süleyman Şahin were evaluated in line with the plural system theory and analyzed in depth. The document analysis technique was preferred in the study because a work written in the source and target language was examined within the scope of descriptive translation theory and evaluated within the theoretical framework. The data collected during the research process were processed with the descriptive analysis method. In this context, examples from the original and translated work were selected, and detailed analysis was made. The qualitative data obtained were processed with the descriptive analysis technique and organized thematically.

Findings and comments

When the findings obtained from the samples selected from the work are evaluated, the translator Süleyman Şahin tried to preserve the emphasis in the source text and the effects on the reader in the target culture. In line with this goal, it has been seen that he made some additions and deductions by adapting some expressions used in the source text to idioms, sayings and proverbs that are common in the target culture in order to facilitate the understanding of the target reader. It has come to the fore that the translator Şahin preferred the target language and culture system while translating. With this situation, which has emerged in the selected examples, it has been determined that the translation is included in the "acceptable" translation category, which is classified by Itamar Even-Zohar in the context of Plural String Theory and determined by its compliance with the target literature model. The translation, which was examined in the context of Plural String Theory in the Arabic translation literature, and analyzed within the scope of the study titled "Examination of Sayings, Idioms, Proverbs and Manis in the Arabic Translation of Ahmet Hamdi Tanpınar's Novel named Huzur" by Murat Özcan and Arife Eray, is also evaluated within the scope of "acceptable" translation. Another study analyzed and evaluated in this category is the article titled "The Analysis of Sabahattin Ali's Novel The Devil Within" by Lokman Tanrıku.

Conclusion and suggestions

Within the scope of this study, selected samples from the original and translated work were examined comparatively. In this context, it is not correct to assess the entire work. Some parts of the work included "adequate" translations and "acceptable" translation examples. The translator translated the expressions used in both cultures literally and made an "adequate translation", and the expressions found in the source culture but not in the target culture were translated with the common expressions

and in the target culture and made an "acceptable translation". However, when the study is evaluated in the context of the selected example, it is seen that translation is preferred in the target culture system. According to Itamar Even-Zohar's view, translations made at the target system level are conservative in the secondary literature group. Therefore, the work is in the periphery.

Finally, for those who want to work in this context, it is suggested to examine the other categories of "Plural System Theory", which is the focus of the study, and other works of Ahmed Saadavi.

Giriş

Çeviri, en genel tanımıyla Türk Dil Kurumu'na "Bir dilden başka bir dile aktarma" şeklinde ifade edilse de dönemsel açıdan geleneksel ve çağdaş olmak üzere iki farklı şekilde tanımlanmıştır (Türk Dil Kurumu, 2020). Geleneksel tanımda çeviri, "En üst düzeyde anlam eşdeğerliği sağlamak amacıyla kaynak dilde yazılmış bir metnin yerine erek dilde yazılmış bir metin konulması işlemi" olarak ifade edilmişken çağdaş tanımda ise "Kaynak dilde anlatılmış bir iletiyi, iletideki içeriğin tek ya da birkaç düzeyde eşdeğerliğini en üst düzleme çıkararak anlatılmış bir iletiye dönüştürme işlemi" olarak tabir edilmiştir (Kocaman, 1993, 2)

Çağımızda toplumun gerek siyasi alanında gerek teknolojik alanında gerçekleşen değişimler ve gelişmeler hız kesmeden devam etmektedir. Çeşitli alanlarda birbirleri ile yarış halinde olan dünya ülkeleri, bilgi aktarımında doğrudan ve en temel yol olarak kabul edilen dil'e yönelmiştir (Tanrıku, 2018). Bu yönelim çeviriye olan ilgi ve ihtiyacı arttırmış ve arttırmaya da devam etmektedir. Antik çağlarda doğada bulunan nesnelere sese, resme ve yazılı simgelere dönüştürülmesiyle başlamış olan çeviri etkinliği zamanla bir bilim dalı haline gelmiştir (Yazıcı, 2005).

Çeviri tarihi evrelerinin tarihsel dönemler ışığında incelenmesi, çeviri ediminin gelişimini daha açık bir şekilde göstermektedir. Antik Roma'da çevirmenler, çeviriye dillerini geliştirmek amaçlı kullanmışlar, bu bağlamda da "ödünç alma" "açıklama", "doğrudan aktarma", "ekleme" ve "silme" gibi bazı çeviri yöntemlerinden faydalanmışlardır. Çeviri, tarihinin ilk sürecinde erek dile yakın bir düzeyde gerçekleştirilen "serbest çeviri" ve kaynak metin düzeyinde gerçekleştirilen "sadık çeviri" olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Orta çağ döneminde çeviri anlayışı, antik kültür ve kilisenin baskısı altında kalarak sözcüğü sözcüğüne çeviri anlayışına yoğunlaşmıştır. Aydınlanma dönemi kapsamında dil bilinci gelişmiş, çevirinin kaynak metne göre konumu ve statüsü yükselmiştir. Bu dönemde çevrilebilirlik düşüncesi desteklenmiştir. Romantik dönemde çevrilemezlik anlayışının kabul görmesiyle, çeviri yapıtlarda yerlileştirme ve yabancılaştırma stratejisi ortaya çıkmıştır. Bu dönemde kuramcıların çeviriye erek dil ve kültür bağlamında değerlendirdikleri ve bu alanda betimsel çalışmalara yer verdiklerini söylemek mümkündür (Yücel, 2020). Itamar Even-Zohar'ın "Çoğul dizge kuramı", James Holmes'ın "Betimleyici çeviri çalışmaları" ve Gideon Toury'nin "Erek odaklı çeviri kuramı", çeviri alanında yapılan betimsel çalışmalar arasında yer almaktadır (Yazıcı, 2005).

Bu çalışmanın odak noktasını oluşturan "Çoğul Dizge Kuramı", betimleyici çeviri kuramlarının en seçkin ve en mühim kuramlarından olmakla beraber çeviri yazınının erek dizgedeki önemine dikkat çekmek amacıyla kültürel incelemeler yapan bir kuramdır. Sözü geçen kuram sayesinde çeviri kuramı ilk kez devingen bir sistem içerisinde yer almıştır. "Çoğul Dizge Kuramı" ile çeviriye, tarihi ve toplumsal açılardan bakılması gerektiği kabul görmüştür (Yoldaş, 2016).

Even-Zohar, yazın kavramının tarihsel ve değişken bir süreç olduğu görüşünü ileri sürmüş ve sözü geçen savında iki ayrı konum olduğunu söylemiştir. Bunlar "Çevre" ve "Merkez" konumdur. Bu kapsamda Even-Zohar, edebiyat metinlerini bulunduğu konuma göre iki ayrı şekilde adlandırır. Bunlar merkez konumda bulunan "saygın görülen" metinler ve çevre konumda bulunan "saygın görülmeyen" metinlerdir (Yazıcı, 2005).

Even-Zohar birincil/saygın görülen ve ikincil/saygın görülmeyen edebiyat bağlamında bir ayırım daha olduğunu savunmuştur. Bu ayırlar "yenilikçi" ve "tutucu" dur. Even-Zohar'a göre eğer bir metin yeni eserler ve örnekler verebiliyorsa yenilikçidir ve birincil edebiyat olarak kabul edilir; bununla birlikte yeni eserler ve örnekler vermekten yoksun ise tutucudur ve ikincil edebiyat olarak kabul edilir. Birincil edebiyat konumunda bulunan ürünlerin özgün ürüne daha uygun olacağı kabul görünürken, ikincil edebiyat konumunda bulunan ürünün ise erek ürüne daha uygun olacağı savunulmuştur (Rakova, 2016).

Bu bağlamda merkez konumda bulunan çeviri "yeterli" olarak kabul görmüşken, çevre konumunda bulunan ve diğer türlerden çokça etkilenecek erek dizge düzeyinde gerçekleştirilen çeviri, "kabul edilebilir" çeviri olarak değerlendirilmiştir (Özcan & Eray, 2017).

Bu değerlendirmelerin ışığında bu çalışmanın amacı, modern Arap edebiyatına fantastik yorumuyla yeni bir soluk getiren Ahmed Saadavi'nin *Frankenstein Bağdat'ta* adlı eseri ve Süleyman Şahin tarafından yapılan çevirisinin hedef dile aktarımını incelemek, Itamar Even-Zohar'ın kuramında yer verdiği konum ve çeviri yöntemleri bağlamında değerlendirmektir. Söz konusu kuram kapsamında, Murat Özcan- Arife Eray tarafından yazılmış "Ahmet Hamdi Tanpınar'ın Huzur Adlı Romanının Arapçaya Çevirisindeki Deyiş, Deyim, Atasözleri ve Manilerin Çoğul Dizge Kuramı Işığında İncelenmesi" adlı makale ve Lokman Tanrıku'na ait "Çoğul Dizge Kuramı Işığında Sabahattin Ali'nin İçimizdeki Şeytan Adlı Romanının İncelenmesi" isimli makale ile alana katkıda bulunmuşlardır. Adı geçen makalelerde Türk edebiyatında öne çıkan yazarların romanları konu alınmış, kaynak dil olan Türkçeden hedef dillere yapılan çeviriler değerlendirilmiştir. Bu çalışmanın yapılan diğer çalışmalardan farkı, Arap edebiyatına ait bir romanın ele alınması ve belirlenen kuram çerçevesinde, konum ve yöntemler bağlamında değerlendirilmesidir.

Bu araştırma kapsamında:

- *Frankenstein Bağdat'ta* aldı eser, Itamar Even-Zohar'ın Çoğul Dizge Kuramı'na göre hangi konumda yer almaktadır?
- *Frankenstein Bağdat'ta* aldı eserde çevirmen Süleyman Şahin'in almış olduğu kararları, kuram açısından çeviri niteliği nasıldır?
- *Frankenstein Bağdat'ta* aldı eser, Itamar Even-Zohar'ın "Çoğul Dizge Kuramı" kapsamında hangi edebiyat türünün özelliklerini yansıtmaktadır?

sorularına yanıt aranmaya çalışılmıştır.

2. Yöntem

2.1. Araştırma deseni

Bu çalışmanın temeli yorumlayıcı paradigmaya dayanmaktadır. Yorumlayıcı paradigma, insanın gerçekleştirmiş olduğu davranış ve ürünlerin arkasında yatan koşulları anlamlandırmayı ve yorumlamayı hedef alır (Göksoy, 2019).

Neuman (2006)'a göre yorumlayıcı paradigma "insanların kendi toplumsal dünyalarını nasıl oluşturduğu ve sürdürdüğüne dair anlayış ve yorumlara varmak üzere insanların doğal ortamlarında toplumsal olarak anlamlı eylemin doğrudan ayrıntılı gözlem yoluyla sistematik analizidir" ("s.131") (akt. Demir,2019).

Bu bağlamda bu çalışma da bu kapsamda değerlendirilmektedir.

Çalışmanın yönteminde nitel araştırma yöntemine başvurulmuştur. Nitel araştırma; gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi veri toplama tekniklerinin kullanılarak olgu ve olayların gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konması şeklinde tanımlanır (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Bu çalışmada literatür taramasından yararlanılmıştır. Literatür taraması araştırılan bir konu hakkında daha önce yapılmış ve yayınlanmış olan bilimsel çalışmaların, akademik araştırmaların ve bulguların incelenmesi ile gerçekleştirilen bir araştırma aracıdır. (Demirci, 2014). Bu nedenle çalışma kapsamında Ahmed Saadavi'nin *Frankenstein Bağdat'ta* adlı eseri ve Süleyman Şahin tarafından yapılan çevirisi Itamar Even - Zohar'ın "Çoğul Dizge Kuramı" doğrultusunda betimlemesine ve derinlemesine incelenerek değerlendirildiğinden araştırma aracı olarak literatür taraması tercih edilmiştir.

2.2. Veri toplama teknik ve araçları

Bu araştırmada veri toplama tekniklerinden biri olan doküman analizinden yararlanılmıştır. Doküman analizi, basılı veya elektronik tüm belgelerin detaylıca incelenmesi ve değerlendirilmesi adına başvurulan sistematik bir nitel araştırma yöntemidir. (Corbin & Strauss, 2008; akt. Kırıl, 2020). Çalışmada, kaynak ve hedef dilde yazılı olan bir eserin betimleyici çeviri kuramı kapsamında incelenmesi ve kuram çerçevesinde değerlendirilmesi nedeniyle doküman analizi tekniği tercih edilmiştir. Doküman analizinin "dokümanlara ulaşma, orijinalliğini kontrol etme, dokümanları anlama, veriyi analiz etme, veriyi kullanma" olarak beş alt başlıkta incelenmesi uygun görülmüştür (Yıldırım ve Şimşek, 2018).

Bu bağlamda öncelikle araştırma konusu çerçevesinde hedeflenen analizlerin yapılabilmesi için gerekli dokümanlar temin edilmiştir. Ardından çalışmanın odak noktasını oluşturan kuram bağlamında yazılan eser ve makaleler ile araştırmaya kaynaklık eden Arapça esere ve Süleyman Şahin tarafından çevirisi yapılan Türkçe esere ulaşılmıştır. Bu çalışmada Ahmed Saadavi'nin 2013 yılında منشورات الجمال adlı yayınevinden çıkan 352 sayfalık "فرانكشتاین فی بغداد" adlı eserinden ve Süleyman Şahin tarafından çevirisi yapılan 2018 yılında Timaş yayınevinden çıkan 320 sayfalık *Frankeinstein Bağdat'ta* adlı eserden yararlanılmıştır. Faydalanılan dokümanların orijinalliği teyit edilmiştir. Dokümanları anlama aşamasında elde edilen bilimsel makaleler, orijinal metin ve çeviri metin karşılaştırmalı bir biçimde incelenmiştir. Genel taramanın ardından eser, betimleyici çeviri kuramcılarında Itamar Even-Zohar'ın "Çoğul Dizge Kuramı" ışığında incelenmiş ve kuram hakkında ulaşılan bilgiler analiz edilmiştir. Söz konusu çeviriler 'kabul edilebilir' ve 'yeterli' çeviri kavramları kapsamında değerlendirilmiştir. Makale yazımı süresince kullanılan veriler tarama modeliyle elde edilmiştir.

Yazar Ahmed Saadavi; 2004 yılında kaleme aldığı *Güzel Ülke* ve 2008 yılında kaleme aldığı *Gerçekten de Düşler veya Oynar veya Ölür* adlı roman türündeki eserleriyle Arap dünyasında kendinden söz ettirmiş, 2010 yılında Beirut39 listesine seçilmesi ile edebiyat dünyasında ilk başarısını duyurmuştur. 2013 yılında yayınlanan *Frankeinstein Bağdat'ta* adlı eseriyle Uluslararası Arap Kurgu Ödülü, Uluslararası Man Booker Ödülü finalist; Fransa Büyük Fantastik Kurgu Ödülü gibi pek çok başarı elde etmiş ve ödüllere layık görülmüştür.

Çevirmen Süleyman Şahin; Ahmed Saadavi'nin *Frankeinstein Bağdat'ta* adlı eseri dahil olmak üzere pek çok eseri Arapça aslından Türkçeye kazandırmıştır. Çevirdiği eserler arasında Edward Said'in *Oryantalizm Eleştirileri* adlı eseri ve Uluslararası Man Booker Ödülüne layık görülen Jokha Alharthi'nin *Dolunay Kadınları* adlı eseri de yer almaktadır.

2.3. Verilerin analizi

Araştırma sürecinde toplanan veriler betimsel analiz yöntemi ile işlenmiştir. Betimsel analiz, nitel veriler üzerinde derinlemesine bir inceleme gerektirmeyen verilerin işlenmesinde kullanılan ve elde edilmiş verilerin belirlenen temalar bağlamında değerlendirilmesini temel alan analiz türüdür (Yıldırım ve Şimşek, 2003 akt. Özdemir 2010) (Baltacı, 2018). Bu bağlamda çalışmada orijinal ve çeviri metnin ayrıntılı analizi yapılmış ve çeviri eserden örnekler seçilmiştir. Seçilen bu örnekler Itamar Even-Zohar'ın "Çoğul Dizge Kuramı" ışığında incelenmiş ve buna göre erek dil çevirmeninin uyguladığı çeviri yöntemlerinin neler olduğu belirlenmiştir. Son olarak çalışmanın amacı doğrultusunda elde edilen fikir ve tespitlerin değerlendirmesi yapılmıştır. Bu bağlamda çalışmada başvurulan betimsel analiz tekniği dört aşamadan oluşmaktadır. Aşamalar "betimsel analiz için bir çerçeve oluşturma, tematik çerçeveye göre verilerin işlenmesi, bulguların tanımlanması, bulguların yorumlanması" şeklinde ifade edilmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2018).

Betimsel analiz tekniğini oluşturan bu aşamalar ile çalışmanın kavramsal çerçevesi belirlenmiş ve tematik alan Itamar Even-Zohar'ın "Çoğul Dizge Kuramı" ile sınırlandırılmıştır. Elde edilen nitel veriler betimsel analiz tekniği ile işlenmiş ve tematik çerçeve altında düzenlenmiştir. Eserlerden seçilen kesitlerin karşılaştırılmalı olarak incelenmesi ile bulgular tanımlanmış ve araştırmaya konu olan kuram bağlamında yorumlanarak değerlendirilmiştir.

2.4. Geçerlilik ve güvenilirlik:

Bilimsel bir araştırmanın kabul görmesi belli oranda geçerlilik ve güvenilirliğin sağlanması ile mümkündür. Araştırma deseni, veri toplama yöntemi ve veri analizinin geçerliliği ve güvenilirliği çalışmanın kabul görme oranını etkileyen unsurlar arasındadır. Araştırma sonuçlarının doğruluğu gerçeklik, bu araştırma sonuçlarının tekrar edilebilmesi ise güvenilirlik kavramı ile ilgilidir. Nitel araştırmada gerçekliğin sağlanabilmesi için elde edilen veriler tarafsız bir şekilde aktarılmalı ve gerçeği yansıtmalıdır. Kabul gören bir nitel araştırmada veri toplama, veri analiz ve yorumlama süreçleri tutarlı bir şekilde ilerlemelidir (Baltacı, Nitel Araştırma Süreci: Nitel Bir Araştırma Nasıl Yapılır?, 2019) . "Bu araştırmada da incelenen eserden alıntılar doğrudan yapılmıştır. Ayrıca bulgular yorumlanırken kuramla ilişkisi üzerinde önemle durulmuştur."

Araştırmada geçerlik ve güvenilirliğin sağlanabilmesi için; örneklemin doğru seçilmesi, çok sayıda kaynak ve dokümana başvurulması, elde edilen verilerin dikkatli bir şekilde korunması ve araştırma raporunun detaylıca yazılarak çalışmanın tarafsız bir şekilde sürdürülmesi gerekmektedir (Baltacı,

2018; Denzin ve Lincoln, 2008b akt. Baltacı, 2019) Bu çalışmanın bulguları ortaya koyulurken eserden alıntılar detaylı bir şekilde yapılmış ve kuramla ilişkili yorumlamalar atıftan hareketle tarafsız bir şekilde ortaya koyulmaya çalışılmıştır.

Bunların yanı sıra bu çalışmanın geçerlilik ve güvenilirliğinin artırılması amacıyla literatür taraması yapılarak çeşitli bilimsel makale ve eserlerden yararlanılmıştır. Araştırmaya konu olan “Çoğul Dizge Kuramı” bağlamında yazılmış bilimsel makalelerin, *Frankeinstein Bağdat'ta* adlı eser ve çevirisinin temininde doküman analizine başvurulmuştur. Elde edilen nitel veriler üzerinde betimsel analiz yöntemi aşamaları takip edilerek değerlendirilmiştir.

3. Bulgular

Bu bölümde ödüllü eserler arasında yer alan *Frankeinstein Bağdat'ta* adlı eser ve eserden seçilen örnekler, belirlenen araştırma soruları çerçevesinde incelenmiş ve bu çalışmanın odak noktası olan Itamar Even-Zohar'ın “Çoğul Dizge Kuramı” ışığında “çevre” veya “merkez” konumları arasında “çevre” konumunda değerlendirilen örnekler öne çıkmıştır. Buna bağlı olarak bahsi geçen eser Itamar Even-Zohar'ın “merkez” konumdaki yazın türleri için tanımladığı “ikincil edebiyat” türleri arasında anılmaktadır. Kaynak metinden seçilen örneklerin erek metindeki karşılıkları ile birlikte incelenmesi sonucu çevirmenin erek dil ve kültür dizgesinde tercihlerde bulunduğu görülmüş ve buradan hareketle yapılan çeviriler “kabul edilebilir” veya “yeterli çeviri” sınıflandırmaları kapsamında “kabul edilebilir” çeviri kavramı altında değerlendirilmiştir. Elde edilen bulgularda kaynak metinden alınan örnekler “KM”, erek metinden alınan örnekler ise “EM” şeklinde kısaltılarak tablolarda gösterilmiştir.

Bu çerçevede eserde geçen deyim, deyiş ve atasözü gibi kültürel unsur ve öğeleri içinde barındıran bulgular ele alınmış ve erek dilde yaygın kullanışları ile çevrilen bu ifadeler “kabuledilebilir çeviri” kategorisinde değerlendirilmiştir.

“Kabuledilebilir çeviri” bağlamında eserden alınan örnekler:

Örnek 1

KM	وظلت تسمع صوت خطواتها المتمهلة على الحصى والنفايات في الزقاق. (سعداوي، 2013)
EM	Yerdeki çakılları ve çöpleri çiğneyen ağır aksak adımları sessizliği bozuyordu. (Saadavi, 2018)

Kaynak metinde altı çizili olan “خطواتها المتمهلة” tamlaması Türkçe 'de “yavaş adımları” şeklinde karşılanabilmektedir. Burada ifade edilmek istenenin “yavaş ve aheste bir şekilde yürümek” olduğu anlaşılmaktadır. Çevirmen, erek kültürde bu ifade için kullanılan yaygın bir deyim ile çeviriyi gerçekleştirmiş, “ağır aksak adımları” şeklinde yaptığı çeviriyle ifadeyi erek metne aktarmıştır. Yapılan inceleme sonucunda çevirmenin erek kültür düzeyinde tercihler yaptığı gözlemlenmiş, bu bağlamda kuram dahilinde kabul edilebilir çeviri kategorisinde değerlendirilmiştir.

Örnek 2

KM	في الخارج يرى كثيرون. أن هذه العجوز ليست سوى امرأة مصابة بالخرف والنسيان (سعداوي، 2013)
EM	Dışarıdaki çoğu insan için İlişva unutkan, yaşlı bir bunaktan başka bir şey değildi. (Saadavi, 2018)

Kaynak metinde işaret zamiri “هذه” ile ifade edilen kelime Türkçe'ye zamirin ait olduğu “İlişva” ismi ile aktarılmıştır. Arapçada zamirlerin ait olduğu merciler kaynak okur tarafından rahatlıkla anlaşılır olmasına rağmen erek dil yapısı olan Türkçede zamirin bu şekil kullanımı anlamda kayma ve bozukluğa

yol açacağından çevirmen erek dil yapısını göze alarak zamiri kaynak metinde döndüğü merciye ait isimle birlikte vermiştir. Çevirmen bu tutumuyla hedef ile kaynak metin dillerinin farklılığından kaynaklanan eksikliği gidermiştir. Yapılan gözlem sonucunda çevirmenin erek kültür düzeyinde tercihler yaptığı dikkat çekmektedir. Buradan hareketle çeviri metin, kuram bağlamında kabul edilebilir çeviri kategorisinde değerlendirilmiştir.

Örnek 3

KM	ولكن ابو زيدون اختلفى عن انظارها منذ سنوات بعيدة، ولم تعد تصادفه أو تراه، ولم يعد يتحدث الآخرون بسيرته أمامها، منذ أن ترك الحزب وانتشغل بأمراضه الكثيرة والمتعددة، وتجاهل كل ما يجري من شؤون وأحداث في الحي بأكمله. (سعداوي، 2013)
EM	Ne var ki Ebu Zeydun epeydir ortalıkta yoktu. Artık onu ne görüyor ne de bir yerde tesadüf ediyordu. Parti işlerini terk edip başındaki türlü hastalıkla uğraşalı beri İlişva'nın yanında kimse Ebu Zeydun'a dair tek kelime etmiyordu. <u>Adam belli ki kendi derdine düşmüş</u> , semtteki herkesle, her şeyle alakasını tümünden kesmişti. (Saadavi, 2018)

Erek metinde altı çizili ifadenin kaynak metinde birebir karşılığı bulunmamaktadır. Bu bağlamda çevirmenin kaynak metinde ifade edilmek istenen duyguyu erek kültüre aktarmayı hedeflediğini söylemek mümkündür. Çevirmen kaynak metnin bağlamından hareket ederek aktarılmak istenen duyguyu yorumsal bir çeviri ile erek okuyucuya aktarmıştır. İncelemeler neticesinde çevirmenin erek kültür düzeyinde yaptığı tercihler, kuram bağlamında kabul edilebilir çeviri kategorisinde sınıflandırılmıştır.

Örnek 4

KM	كان يلاحق الفارين من الخدمة العسكرية، وكان ابنها دانيال متخلفة. رفض الذهاب الى التجنيد من أجل الالتحاق بمعسكرات التدريب. كان يريد إكمال دراسة الموسيقى. (سعداوي، 2013)
EM	Ebu Zeydun askere gitmeyenleri takip ederd. Danyal askere gitmekte biraz <u>ayak sürümüştü</u> . Askerî eğitim kampına katılmaktansa müzik eğitimini tamamlamayı tercih ediyordu. (Saadavi, 2018)

Kaynak metinde belirtilen "رفض" fiili Türkçede "reddetmek/razı olmamak/ kabul etmemek" anlamlarına gelmektedir. Çevirmen bu ifadeyi birebir Türkçeye aktarmanın erek kültürde aynı duyguyu yansıtmayacağını düşünmüş olacak ki, ifade erek kültürde yaygın olarak kullanılan "inatlaşmak/direnmek" anlamlarına gelen "ayak sürümek" deyimini ile karşılanmış, çeviri metin tek düzelikten sıyrılarak zenginleştirilmiştir. Karşılaştırmalı çeviri incelemesi sonucunda çevirmenin metin üzerinde erek kültür düzeyinde tercihler yaptığı görülmektedir. Bu bağlamda yapılan çeviri kabul edilebilir çeviri kategorisinde değerlendirilmiştir.

Örnek 5

KM	وتطورت المشاكل وتعقدت. (سعداوي، 2013)
EM	Sorunlar her geçen gün daha da içinden çıkılmaz hale geliyor. (Saadavi, 2018)

Kaynak metinde altı çizili "تطورت" fiili "gelişmek/ilerlemek" anlamlarına, "تعقدت" fiili ise "dügümlenmek/karmaşık olmak" anlamlarına gelmektedir. Çevirmen burada ifade edilmek istenen bağlamı erek kültürde yaygın olarak kullanılan kalıplaşmış bir ifade ile karşılamıştır. Kaynak metinde geçen "gelişmek" anlamına gelen fiil zamansal düzeyde, "dügümlenmek" anlamına gelen fiil ise sıfat olarak "her geçen gün daha da içinden çıkılmaz bir hale geliyor" şeklinde aktarılmıştır. Böylelikle çevirmen erek kültürü hedef alarak bu doğrultuda tercihler yapmış ve ilgili çeviri kuram dahilinde kabul edilebilir çeviri kategorisinde değerlendirilmiştir.

Örnek 6

KM	وعدو يمرح في الزقاق والحي يمارس سطوته على الجميع دون أن يقف بوجه أحد... (سعداوي، 2013)
EM	Sokakta ve semtte volta atan, karşısına kimse çıkmaksızın herkese güç gösterisi yapan bir düşman ... (Saadavi, 2018)

Çevirmenin Türkçeye “volta atan” şeklinde aktardığı “يمرح” ifadesi “kibirleşmek” anlamını karşılamaktadır. Çevirmen bu tabiri erek kültürde “iler-geri/ yukarı-aşağı yürümek/gidip gelmek” anlamlarına gelen “volta atmak” ifadesiyle karşılamıştır. Kaynak metinde asıl ifade edilmek istenenin “kibirle mahallede dolaşan bir düşman” olduğunu düşünürsek bu bağlamda çevirmenimizin seçimine alternatif olarak “caka satan” ifadesini sunmamız da mümkündür. Bu açıdan bakıldığında çevirmenin erek kültür dizgesini dikkate alarak çeviri yaptığı gözlemlenmiş ve yapılan çeviri kuram dahilinde kabul edilebilir çeviri kategorisinde değerlendirilmiştir.

Örnek 7

KM	سمعت قرقرة وسقوط بعض الأواني ، لابد أنه تعثر بشيء ما وسط الظلام . (سعداوي، 2013)
EM	<u>Mutfaktan</u> gürültüler geldi, <u>kap kacak</u> yere düşmüş olmalıydı. Karanlıkta bir şey mutfakta gezinmişti. (Saadavi, 2018)

Kaynak metinde yer almamasına karşın bağlamdan çıkarılan ve eylemin gerçekleştiği mekân olan “mutfak” kelimesi, çevirmen tarafından çeviri metinde erek okurun anlayışını kolaylaştırmak adına zikredilmiştir. Aynı cümle içerisinde yer alan “بعض الأواني” ifadesinin Türkçede birebir karşılığı “bazı kaplar” şeklindedir. Çevirmen burada erek dil ve kültür dizgesinde bir tercih yaparak ifadeyi Türkçede yaygın bir şekilde kullanılan “kap kacak” tabiri ile karşılamıştır. Çevirmenin erek kültür düzeyinde yaptığı tercihlere dikkat edilecek olursa yapılan incelemede kuram bağlamında kabul edilebilir çeviri kategorisinde değerlendirilmiştir.

Örnek 8

KM	وكانها سمرته بنظرها الأمومية الحانية . قالت له : تعال يا ولدي . فجاءها طائفة مستسلمة وهو يخطو مثل طفل، ثم ارتمي في حضنها باكياً. (سعداوي، 2013)
EM	Yaşlı kadın, müşfik bir annenin bakışlarıyla sanki onu olduğu yere çivilemişti. “ Gel çocuğum , ” dedi ona. <u>Ana kuzusu bir çocuk gibi bu söze baş eğdi ve yürüdü.</u> Sonra ağlayarak yaşlı kadının kollarına atıldı. (Saadavi, 2018)

Kaynak metinde altı çizili olan ‘ها’ zahirinin döndüğü ve ait olduğu kelime kendinden önceki cümlede zikredilen yaşlı kadındır. Çevirmen, kaynak dilin ve erek dilin normları arasındaki fark sebebiyle bu zamiri işaret ettiği merci ile aktarmış ve erek okuyucunun metni kaynak metinde ifade edildiği şekilde anlamasına yardımcı olmuştur.

Kaynak metinde zikredilen “فجاءها طائفة مستسلمة وهو يخطو مثل طفل” cümlesinde itaat eden/ rıza gösteren/teslim olan bir kimseden bahsedilmekte ve bu kimse bir çocuğa benzetilmektedir. Çevirmen bu ifadeyi erek kültür düzeyinde aynı anlamı karşılayan ‘söze baş eğmek’ fiili ve bu tür kimseler için kullanılan “ana kuzusu” tabiri ile karşılamıştır. Bu bağlamda çevirmen erek okuyucu dikkate alarak hedeflenen duyguyu aktarmaya çalışmıştır. Erek kültür dizgesine önem verilerek yapılan çevirinin, kuram bağlamında kabul edilebilir çeviri kategorisinde değerlendirildiği göz önünde bulundurulsa, çevirmenin tercihlerinin kabul edilebilir çeviri yönünde olduğu görülmektedir.

Örnek 9

KM	وهو ينوي أن يتجه الى النوم مباشرة فلا يكون ذهنه قادرة على التركيز ، فينسى الرطوبة أو سوء التكييف والروائح غير المريحة في غرفته بالفندق. (سعداوي، 2013)
EM	Doğrudan uyumaya niyetlenmişti, ancak kafasını bir türlü toparlayamıyordu. Ne klima ne de pervane bulunan odasında sucuk gibi terleyeceğini bile unutmuş görünüyordu. (Saadavi, 2018)

Kaynak metinde altı çizili olarak ifade edilen cümlede “فينسى الرطوبة أو سوء التكييف والروائح غير المريحة في ” Oteli odasındaki kötü havalandırma/klima sisteminden, rutubetten ve bunun sebep olduğu kötü kokudan bahsedilmektedir. Çevirmen bağlamda anlatılmak istenen duygu ve manayı erek kültürde yaygın olan bir deyim kullanarak aktarmayı tercih etmiştir. Klimanın bulunmadığı ve rutubetin olduğu bu odada nem sebebiyle terleme durumuna dikkat çekmek istemiş ve bu durumu erek dilde yaygın bir şekilde kullanılan “sucuk gibi terlemek” deyimini ile vurgulayarak aktarmıştır. Çeviri metni üzerinde erek kültür dizgesinde yapılan tercihlerden hareketle çevirmenin kuram bağlamında kabuledilebilir çeviri gerçekleştirdiği görülmektedir.

Örnek 10

KM	ثم بهدوء ، وفي تجاهل تام للشخصين الآخرين معه في الصلاة ، سكب في كاسه ووضع قطعة ثلج مع ماء وبدأ يشرب بهدوء. (سعداوي، 2013)
EM	Diğer iki müşterisine aldırış etmeden çilingir sofrasını kurmuş, içmeye başlamıştı. (Saadavi, 2018)

Kaynak metinde altı çizili cümlelerin “Türkçe de birebir karşılığı “bardağını doldurdu ve suyla birlikte bir parça buz koydu” şeklindedir. Çevirmen burada eylemin hazırlık sürecini erek kültürde yaygın bir şekilde kullanılan “üzerinde hafif yemekler, meze ve içkinin bulunduğu masa/tepsi” anlamına gelen “çilingir sofrası” ifadesi ile karşılayarak metin üzerinde erek kültür düzeyinde uyarlamalar yapmıştır. Bu çerçevede yapılmış olan bu çeviri, kuram dahilinde kabul edilebilir çeviri kategorisinde değerlendirilmiştir.

Örnek 11

KM	- لا أعرف ... الموضوع خيالات ناس شعبيين صديقي . - لا .. ليست خيالات .. هل هذا الصحفي بجوارك الآن؟ (سعداوي، 2013)
EM	-"Bilmiyorum. Milleti uydurması işte dostum." -"Hayır. Uydurma değil. Senin şu gazeteci oralarda mı?" (Saadavi, 2018)

Kaynak metinde belirtilen “خيالات” kelimesi Türkçede “kuruntu/hayal ürünü” anlamlarına gelmektedir. Çevirmen bu ifadeyi birebir Türkçeye aktarmak yerine erek kültürde yaygın olarak kullanılan “gerçek olmayan, gerçekmiş gibi gösterilen” anlamına gelen ‘uydurma’ tabiri ile karşılamış, çeviri metinde ortaya çıkacak herhangi bir anlatım düşüklüğünün önüne geçmiştir. Bu bağlamda çevirmenin bu tercihi ile erek kültür odaklı seçim yaptığı gözlenmiştir ve incelenen örnek kuram dahilinde kabul edilebilir çeviri kategorisinde değerlendirilmiştir.

4. Tartışma

Bu çalışmada Ahmed Saadavi'nin *Frankenstein Bağdat'ta* adlı eseri ve eserde geçen Arapça atasözü, deyim, deyiş ve özlü söz gibi bir takım kültürel unsurlar ve erek kültürdeki karşılıkları ele alınmıştır. Kaynak eser üzerinde incelemenin yapıldığı “Çoğul Dizge Kuramı”, edebiyatın bütün türlerini kapsamaktadır. Her tür, bir dizge sayılmakta ve dizgeler sürekli olarak birbirleri ile etkileşim halinde bulunmaktadır. Bu etkileşim sırasında dizgeler kesiştikleri noktalarda birbirleriyle alışveriş

halindedirler. Çeviri de bahsettiğimiz bu dizgelerden biridir. Söz konusu kuramda dizgelerin konumu belirlenmektedir. Konumun belirlenmesi gerek kaynak gerek erek kültür açısından metnin kabul görme oranına ve metne verilen öneme bağlıdır (Zeytinkaya, 2016). Bu bağlamda bahsi geçen eser, Itamar Even-Zohar'ın belirlediği konumlar bağlamında değerlendirildiğinde "tutucu" kavramının öne çıkması ile "ikincil edebiyat" türünün ait olduğu "çevre" konumdadır. (Rakova, 2016).

Eserden seçilen örneklerden elde edilen bulgular değerlendirildiğinde çevirmen Süleyman Şahin'in kaynak metinde yapılan vurguları ve okurda oluşan etkilerini erek kültürde de sağlamaya gayret gösterdiği gözlenmiştir. Bu hedef doğrultusunda erek okurun anlayışını kolaylaştırmak için kaynak metinde kullanılan bazı ifadeleri, erek kültürde yaygın olan deyim, deyiş ve atasözlerine uyarlayarak bazı ekleme ve çıkarmalar yaptığı görülmüştür. Çevirmen Şahin'in çeviri yaparken erek dil ve kültür dizgesinde tercih yaptığı öne çıkmıştır. Seçilen örneklerde ortaya çıkmış olan bu durum ile çevirinin "Çoğul Dizge Kuramı" bağlamında Itamar Even-Zohar'ın sınıflandırdığı ve erek yazın modeline uygunluk ile belirlenen "kabul edilebilir" çeviri kategorisine dahil olduğu belirlenmiştir. Arapça çeviri alanyazında "Çoğul Dizge Kuramı" bağlamında incelenen, Murat Özcan ve Arife Eray tarafından yazılmış "Ahmet Hamdi Tanpınar'ın Huzur Adlı Romanının Arapçaya Çevirisindeki Deyiş, Deyim, Atasözleri Ve Manilerin Çoğul Dizge Kuramı Işığında İncelenmesi" adlı çalışma kapsamında incelenen çeviri de "kabul edilebilir" çeviri kapsamında değerlendirilmiştir. Aynı şekilde incelenerek bu kategoride değerlendirilen bir başka çalışma ise Lokman Tanrıku'na ait olan "Çoğul Dizge Kuramı Işığında Sabahattin Ali'nin İçimizdeki Şeytan Adlı Romanının İncelenmesi" adlı makaledir.

Çalışmaya kaynaklık eden Ahmed Saadavi'nin *Frankenstein Bağdat'ta* adlı eserinin *Uluslararası Arap Kurgu Ödülü*'ne layık görülmesi ve ilk defa *Man Booker International*' da finale kalan Arapça eser olma vasfına sahip olması bu çalışmanın önemini ortaya koymaktadır. Alanyazında "Çoğul Dizge Kuramı" bağlamında sadece kaynak dil Türkçeden erek dil Arapçaya yapılan çeviriler üzerine bir değerlendirme yapılmıştır. Ayrıca Ahmed Saadavi'nin *Frankenstein Bağdat'ta* adlı eseri ile ilgili olarak çeviri alanında ortaya konmuş bir çalışma bulunmamaktadır. Bu nedenle bu araştırmanın alana katkı sağlayacağına inanılmaktadır.

Çalışmanın kapsamı, söz konusu eserlerde yer alan Arapça atasözü, deyim, deyiş ve özlü söz gibi bir takım kültürel unsurları ve bu unsurların erek kültürdeki karşılıklarını betimleyici çeviri kuramcılarında Itamar Even-Zohar'ın "Çoğul Dizge Kuramı" ışığında incelemektir. Çalışma, Ahmed Saadavi'nin *Frankenstein Bağdat'ta* adlı eseri ve Süleyman Şahin tarafından yapılan çevirisi ile sınırlıdır. Bahsi geçen eserin Süleyman Şahin tarafından yapılan çevirisi haricinde erek dil Türkçeye yapılmış başka bir çeviri eser bulunmamaktadır. Dolayısı ile çalışmaya farklı çeviriler dahil edilerek karşılaştırmalı bir değerlendirme gerçekleştirilememiştir.

5.Sonuç

Çalışmaya kaynak olan *Frankenstein Bağdat'ta* adlı eser Arap Edebiyatı alanında önemli bir yere sahiptir. Eserde konu kültürel değerlerin, olguların, deyim, deyiş, atasözü ve mecaz gibi tabirlerin sıklıkla zikredilmesi, çevirmeni çeviri metnini kaynak veyahut erek dizge düzeylerinden hangisinde yapılacağı konusunda seçim yapmaya yöneltmiştir.

Bulgular bölümünde Ahmed Saadavi'ye ait *Frankenstein Bağdat'ta* adlı eser ve çevirmen Süleyman Şahin tarafından yapılan çevirisinden seçilen örnekler karşılaştırmalı olarak incelenmiş ve betimleyici çeviri kuramlarından "Çoğul Dizge Kuramı" çerçevesinde değerlendirilmiştir.

Bu bağlamda eserin tamamına ilişkin bir değerlendirme yapmak doğru değildir. Eserin içerisinde bazı yerlerde yeterli bazı yerlerde ise kabul edilebilir çeviri örneklerine rastlanmıştır. Çevirmen her iki kültürde de kullanılan ifadeleri birebir çevirerek "yeterli bir çeviri", kaynak kültürde bulunan fakat erek kültürde bulunmayan ifadeleri ise erek kültürde kullanılan yaygın ifade ve kullanışları ile aktararak "kabul edilebilir çeviri" yapmıştır. Bununla birlikte çalışma eserden seçilen örnekler bağlamında değerlendirildiğinde erek kültür dizgesinde çevirinin tercih edildiği açıkça görülmektedir. Erek dizge düzeyinde gerçekleştirilen çeviriler Itamar Even-Zohar'ın görüşüne göre ikincil edebiyat grubunda tutucu konumda yer almaktadır. Dolayısıyla eser çevre konumunda yer almaktadır.

Araştırmada elde edilen bulgular göz önünde bulundurularak şu önerilerde bulunmak mümkündür:

- Bu çalışmada Ahmed Saadavi'nin *Frankenstein Bağdat'ta* adlı arapça eserinin, Süleyman Şahin tarafından yapılan Türkçe çevirisi ele alınmış ve İngilizceye yapılan çevirisi incelenmemiştir. Bu bağlamda eserin İngilizce, Arapça ve Türkçede karşılaştırmalı olarak incelenmesi dilsel farklılıkların görülmesi açısından faydalı olacaktır.
- Eserin erek dil olan Türkçeye çevirisinin "Çoğul Dizge Kuramı" bağlamında "çevre konumunda" yer aldığı tespit edilmiştir. Bu sonuçtan hareketle aynı eserin diğer dillere yapılan çevirilerinin çevrildikleri erek diller kapsamında hangi konumda yer aldıklarının bulunması hedefi ile çalışmalar yapılabilir. Böylelikle ilgili kuram bağlamında geniş bir çerçeve sunulabilir.
- Çalışma kapsamında incelenmiş olan eserde deyim, deyiş ve atasözü gibi ifadeler tercih edilmiş bu bağlamda "kabuledilebilir çeviri" örnekleri sunulmuştur. Aynı eser üzerinde çalışmak isteyen araştırmacılar "Çoğul Dizge Kuramı" bağlamında ele alınmamış bir diğer kategori olan "yeterli çeviri" odak noktası ile çalışmalar yapılabilir.
- Bu çalışmada kaynak olan eser Ahmed Saadavi'nin *Frankenstein Bağdat'ta* adlı arapça eseridir. Yazarın diğer eserleri bu incelemeye dahil edilmemiştir. Ulusal ve uluslararası alanda ödüllere layık görülen yazarın, diğer eserlerinin de incelenmesi ile yeni çalışmalar ortaya konarak alanyazına katkı sağlanabilir.

Kaynakça

- Aytaçlı, B. (2012). "Durum Çalışmasına Ayrıntılı Bir Bakış." *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*,3(1), 1-9.
- Baltacı, A. (2018). "Nitel araştırmalarda örnekleme yöntemleri ve örnek hacmi sorunsalı üzerine kavramsal bir inceleme." *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 231–274.
- Baltacı, A. (2019). "Nitel Araştırma Süreci: Nitel Bir Araştırma Nasıl Yapılır?" *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*,5(2), 368-388.
- Corbin, J., & Strauss, A. (2008). "Basics of qualitative research: Techniques and procedures for developing grounded theory (3rd ed.)." Thousand Oaks: Sage.
- Demir E. (2019). "Notlarım: Bilimsel Araştırma Paradigmaları." *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Ölçme Ve Değerlendirme Anabilim Dalı*, 1-17
- Denzin, N. K., & Lincoln, Y. S. (2008b). *The landscape of qualitative research (C. 1)*. Sage.
- Göksoy, S. (2019). "Paradigma Ve Paradigmalar." *Uluslararası Liderlik Eğitimi Dergisi*, 1(1), 1-15.
- Karataş, Z. (2015). "Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri." *Manevi Temelli Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 62-80.

- Kıral, B. (2020). "Nitel Bir Veri Analizi Yöntemi Olarak Doküman Analizi." *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (15), 170-189
- Kocaman, A. (1993). "Çeviri, Çeviri Eleştirisi, Dilbilim." *Dilbilim Araştırmaları*,4, 1-4.
- Neuman, W. L. (2006). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri: Nitel ve Nicel Yaklaşımlar*. çev. Sedef Özge. İstanbul: Yayın Odası Yayınları.
- Özcan, M., & Eray, A. (2017). "Ahmet Hamdi Tanpınar'ın Huzur Adlı Romanının Arapçaya Çevirisindeki Değiş, Deyim, Atasözleri Ve Manilerin Çoğul Dizge Kuramı Işığında İncelenmesi." *Turkish Studies*,12(3), 701-716.
- Özdemir M. (2010). "Nitel Veri Analizi: Sosyal Bilimlerde Yöntembilim Sorunsalı Üzerine Bir Çalışma." *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 323-343
- Rakova, Z. (2016). *Çeviri Kuramları*. Ankara: Çevirmenin Yayını.
- Saadavi, A. (2018). *Frankenstein Bağdat'ta*. çev. Süleyman Şahin. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Subaşı, M., & Okumuş, K. (2017). "Bir Araştırma Yöntemi Olarak Durum Çalışması." *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(2), 419-426.
- Tanrıkulu, L. (2018). "Çoğuldizge Kuramı Işığında Sabahattin Ali'nin İçimizdeki Şeytan Adlı Romanının İncelenmesi." *Uluslararası Sosyal Bilimler Eğitimi Dergisi*, 4(1), 27-38.
- Türk Dil Kurumu. www.tdk.gov.tr.Erişim tarihi: 28.12.2020.
- Yazıcı, M. (2005). *Çeviri Biliminin Temel Kavram Ve Kuramları*. İstanbul: Multilingual Yabancı Dil Yayınları.
- Yıldırım A., & Şimşek H. (2018). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Yıldırım, K. (2010). "Nitel Araştırmalarda Niteliği Artırma." *Elementary Education Online*, 9(1), 79-92.
- Yoldaş, Ü. (2016). *Çoğul Dizge Kuramı*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mütercim-tercümanlık Bölümü, Çeviri Ve Kültürel Çalışmalar.
- Yücel, F. *Çevirinin Tarihi*. (2020). İstanbul: Çeviribilim Yayınları.
- Zeytinkaya, D. (2016). Gideon Toury'nin Erek Odaklı Kuramı Işığında Bedrettin Tuncel'in İnsandan Kaçan Başlıklı Çevirisi. *Rumelide Dil Ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (4), 35-47.

منشورات الجمال: بيروت، فرانكشتاين في بغداد. ا. سعداوي. (2013).